

УДК 330.339.75

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-309-318](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-309-318)

Приходько Ігор Павлович доктор наук з державного управління, професор, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, <https://orcid.org/0000-0001-8630-2568>

Стратій Ігор Сергійович здобувач вищої освіти, магістр, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, <https://orcid.org/0009-0002-6587-0659>

Шарівська Катерина Миколаївна здобувач вищої освіти, магістр, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, <https://orcid.org/0009-0007-4138-2913>

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Стаття присвячується актуальним питанням оцінки економічної ефективності управління розвитком підприємства в контексті його економічної безпеки. На показники ефективності чинять вплив безліч факторів, а якщо ще і в контексті економічної безпеки, то вони залежать від галузевих особливостей, територіальних, маркетингових та системи менеджменту. Завдання кожного підприємства - це скорочення витрат і отримання вищих фінансових результатів, при цьому враховуючи ризики функціонування підприємства, від чого і залежить його економічна безпека.

Обсяги реалізації продукції на підприємстві плануються на основі портфеля замовлень, договорів, які укладаються між підприємством і споживачами. При плануванні реалізації сільськогосподарської продукції необхідно враховувати, у які періоди (восени чи весною) буде реалізовуватись продукція.

Прогнозування обсягів продажу на підприємстві здійснюється: за окремими видами продукції підприємства; за певними групами споживачів.

Керівник або власник компанії повинен забезпечити належний моніторинг показників економічної безпеки власної компанії з метою забезпечення ефективності управління економічною безпекою як окремою системою та ефективність управління бізнесом в цілому.

Першочерговою метою господарства є активний пошук ринків реалізації. В умовах ринкової конкуренції господарство є власником своєї

продукції і самостійно визначає канали реалізації, що суттєво впливає на ефективність реалізації продукції.

Цінова політика фермерського господарства визначається в першу чергу її власним потенціалом, наявністю достатнього капіталу, кваліфікованих кадрів, організацією діяльності, а не лише станом попиту і пропозиції на ринку.

Підводячи підсумки, можна констатувати, що результатами проведеного дослідження є виділення основних аспектів забезпечення оцінки економічної ефективності управління розвитком підприємства в контексті його економічної безпеки, до яких можемо віднести конкурентну боротьбу, що притаманна ринковому типу, а саме змушення підприємства шукати шляхи «виживання», які забезпечуватимуть прибутковість їх діяльності. Провідним місцем серед них є завоювання широкої мережі постійних платоспроможних надійних клієнтів, вдалі дії команди менеджерів, і найголовніше – активно діюча система реалізації.

Ключові слова: оцінка, економічна ефективність, управління, розвиток, підприємство, контекст, економічна безпека..

Prikhodko Ihor Pavlovych Doctor of Science in State Administration, professor, Dnipro State Agrarian University of Economics, <https://orcid.org/0000-0001-8630-2568>

Stratius Ihor Serhiyovych Graduate of higher education, master's degree, Dnipro State Agrarian University of Economics, <https://orcid.org/0009-0002-6587-0659>

Sharivska Kateryna Mykolaivna Graduate of higher education, master's degree, Dnipro State Agrarian University of Economics, <https://orcid.org/0009-0007-4138-2913>

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF ENTERPRISE DEVELOPMENT MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF ITS ECONOMIC SECURITY

Abstract. The article is devoted to topical issues of evaluating the economic efficiency of enterprise development management in the context of its economic security. Performance indicators are influenced by many factors, and if also in the context of economic security, they depend on industry specifics, territorial, marketing and management system. The task of every enterprise is to reduce costs and obtain higher financial results, while taking into account the risks of the operation of the enterprise, which depends on its economic security.

That is why there is a need for a complex, structural study of indicators of the efficiency of economic activity.

From the standpoint of a systemic approach to the management of the economic security of the enterprise, there should be research that reveals the system and which is at the same time a subsystem of the enterprise management system. However, in today's dynamic conditions of the transformation of socio-economic life, we consider it necessary to define the main aspects and systematize some approaches to assessing the level of economic security for their further use in the economic security management system.

The purpose of the article is to study modern aspects of ensuring the evaluation of the economic efficiency of managing the development of the enterprise in the context of its economic security.

The results of the conducted research are the selection of the main aspects of ensuring the assessment of the economic efficiency of the management of the development of the enterprise in the context of its economic security, to which we can attribute the competitive struggle inherent in the market type, namely, forcing enterprises to look for ways of "survival" that will ensure the profitability of their activities. The leading place among them is the acquisition of a wide network of permanent solvent and reliable customers, the successful actions of the management team, and most importantly, an active implementation system. Management of the economic security of the enterprise is based on a high-quality, timely assessment of the level of economic security. We plan to focus further research on the development of a comprehensive system for evaluating the management of economic security of the enterprise, taking into account adaptive trends in their development.

Keywords: assessment, economic efficiency, management, development, enterprise, context, economic security.

Постановка проблеми. Найважливішими показниками економічної діяльності будь-якого підприємства є показники, які описують ефективність його дій, ці показники називаються коефіцієнтами. На показники ефективності впливає безліч факторів, а якщо розглядати їх у контексті економічної безпеки, то залежать від специфіки галузі, території, маркетингу та менеджменту. Місія кожної компанії – скоротити витрати та максимізувати прибуток, враховуючи при цьому ризик функціонування бізнесу, що базується на його фінансовій стабільності. Тому необхідно проводити комплексний, структурний аналіз показників ефективності господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки стану економічної безпеки підприємств в останні роки постає у дослідженнях Зубко Т. Л., Матвійчук Л. О., Коптєва Г. М., Ареф'єва О. В., Копча Ю. Ю., Штангрет А. М., Висоцький О. О., Лепейко Т. І., Кривобок К. В., Данілова Е. І., Сосновська О. О., Житар, М. О..

Економічна безпека підприємства розглядається як збереження економічних інтересів та економічного потенціалу даного суб'єкта господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз, які забезпечує умови для досягнення її довгострокових цілей [1]. Економічна безпека підприємства як науковий напрямок знаходиться в стадії становлення [2], що вимагає уточнення концептуального апарату. Управління економічною безпекою є сукупністю взаємопов'язаних процеси планування, організації, мотивації та контролю, забезпечення економічної безпеки підприємства [3, 4]. З позиції системного підходу в управлінні економічною безпекою підприємства має бути дослідження, які розкриває система і яка є водночас підсистема системи управління підприємством [5]. Проте в сучасних складних умовах трансформації економічного життя необхідно визначити першочергові аспекти та запропонувати систему підходів до вимірювання ступеня економічної безпеки з метою її використання в системі економічної безпеки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінка економічної безпеки організації є частиною її системи управління. Саме цим твердженням мають керуватися сучасні вчені та менеджери, визначаючи науковий чи управлінський підхід до вимірювання ступеня економічної безпеки. Керівник або власник компанії повинен забезпечити належний моніторинг показників економічної безпеки власної компанії з метою забезпечення ефективності управління економічною безпекою як окремою системою та ефективність управління бізнесом в цілому. Проте до цього моменту процес оцінювання економічної ефективності управління розвитком підприємства в контексті його економічної стабільності є не зовсім зрозумілим.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасних аспектів забезпечення оцінки економічної ефективності управління розвитком підприємства в контексті його економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Умови конкурентної боротьби, що притаманні ринковому типу, змушують підприємства шукати шляхи «виживання», які забезпечуватимуть прибутковість їх діяльності. Провідне місце серед них займає завоювання широкої мережі постійних платоспроможних надійних клієнтів, вдалі дії команди менеджерів, і найголовніше – активно діюча система реалізації. Головне завдання системи реалізації — забезпечити наявність товару в належному місці та у зручний для споживача час. Вибір типу каналу реалізації має принципове значення, оскільки кожне рішення в цій сфері багато в чому визначає параметри цінової та рекламної політики, політики підтримки продукції фірми. Підприємець може вибрати будь-який з каналів реалізації. Кожному з них властивий відповідний рівень реалізації і витрат. Вибір типу каналу реалізації передбачає врахування цілого комплексу факторів [5].

Основними обов'язками менеджера з реалізації є такі:

- пошук клієнтів і формування потреб споживачів та складання плану реалізації на основі попередніх звітів;
- складання бюджету підприємства – помісячний, асортиментний план продаж, кошторис постійних та змінних витрат, в залежності від об'єму реалізованої продукції;
- формування цін на сільськогосподарську продукцію;
- реалізація продукції оптовим та роздрібним споживачам;
- аналіз виконання бюджету по витратах і реалізації, аналіз фінансових результатів.
- аналіз конкурентного середовища та ринку в цілому.

Менеджер зі реалізації складає базу клієнтів по мірі укладання угод щодо реалізації продукції і постійно поновлюється. Вся інформація про клієнтів заноситься в базу даних. На етапі пошуку клієнтів спеціаліст зі реалізації заповнює робочу базу клієнтів. При формуванні такої бази здійснюється формування споживачів регіону в цілому – по асортименту і періодам і складається попередній план продажу. При роботі з клієнтами задачею менеджера зі реалізації є вихід на керівника підприємства, або посадову особу, яка вирішує питання закупки сільськогосподарської продукції і обговорюються суттєві умови угоди.

Обсяги реалізації продукції на підприємстві плануються на основі портфеля замовлень, договорів, які укладаються між підприємством і споживачами. При плануванні реалізації сільськогосподарської продукції необхідно враховувати, у які періоди (восени чи весною) буде реалізовуватись продукція.

Прогнозування обсягів продажу на підприємстві здійснюється: за окремими видами продукції підприємства; за певними групами споживачів.

Менеджер зі реалізації складає прогнозовані обсяги реалізації продукції в розрізі асортименту (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги реалізації продукції

Назва продукції	Обсяг реалізації, ц	Ціна реалізації, грн./ц	Тип відвантаження
Озима пшениця	2547,0	523	Доставка підприємства
Кукурудза на зерно	6290,0	378	Доставка клієнта
Ячмінь	863,0	460	Доставка клієнта
Соняшник	1614,0	910	Доставка клієнта
Інша продукція рослинництва	225,6	310	Доставка клієнта

В господарстві розроблена і використовується схема угоди при збуті продукції підприємства.

Виробник і споживач поєднуються за допомогою каналу реалізації. Основними каналами реалізації продукції підприємства є господарства області та переробні підприємства, держзамовлення відсутнє. При реалізації власної продукції використовує такі канали розподілу: прямий та однорівневий.

Господарство реалізує свою продукцію за декількома каналами реалізації. Частка каналів реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції характеризується даними таблиці 2.

Таблиця 2

Обсяги і частка каналів реалізації основних видів продукції у

Канали реалізації	Озима пшениця		Кукурудза на зерно		Ячмінь		Соняшник	
	ц	%	ц	%	ц	%	ц	%
Посередники-оптовики	1245	48,9	4525	71,9	500	57,9	925	57,3
Переробні підприємства	950	37,3	1280	20,3	363	42,1	650	40,3
Інші канали реалізації	352	13,8	485	7,7	–	–	39	2,4
Разом	2547	100,0	6290	100,0	863	100,0	1614	100,0

Основним каналом реалізації сільськогосподарської продукції є реалізація посередникам, питома вага цього каналу практично по всіх видах продукції найбільша. Структура каналів реалізації продукції у господарстві різнилась залежно від виду продукції.

Структуру ринків реалізації сільськогосподарської продукції наведена на рис. 1.

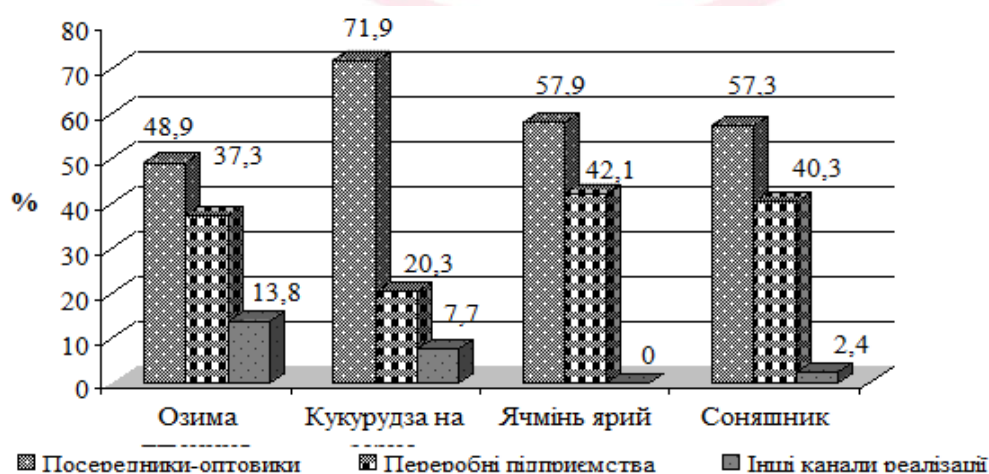

Рис. 1. Структура ринків реалізації сільськогосподарської продукції, %

Цінова політика фермерського господарства визначається в першу чергу її власним потенціалом, наявністю достатнього капіталу, кваліфікованих кадрів, організацією діяльності, а не лише станом попиту і пропозиції на ринку.

У господарства розмір ціни за 1 ц продукції істотно різниться за каналами реалізації (табл. 3).

Таблиця 3

Обсяги і ціна реалізації основних видів продукції за різними каналами розподілу у господарстві

Канали реалізації	Озима пшениця		Кукурудза на зерно		Ячмінь ярий		Соняшник	
	ц	грн./ц	ц	грн./ц	ц	грн./ц	ц	грн./ц
Посередники-оптовики	1245	119,6	4525	84,1	400	132,4	925	393,0
Переробні підприємства	950	132,4	1280	96,3	363	128,1	650	375,4
Інші канали реалізації	352	125,1	485	107,4	100	118,4	39	383,5
Разом	2547	125,7	6290	95,9	863	126,3	1614	384,0

В основу даного розрахунку покладено принцип ланцюгової підстановки: порівнюється сума виручки за загальний обсяг фактично реалізованої продукції і-го виду при її фактичному і плановому (базовому, якісному складі).

$$\Delta Z = \frac{\sum (Y_{i1} - Y_{i0}) * Z_{i0}}{100} \quad (1)$$

Де ΔZ – зміна середньої ціни реалізації, грн.;

Y_{i1} , Y_{i0} – питома вага кількості реалізованої продукції з звітному та базисному періодах по каналам реалізації, %;

Z_{i0} – ціна одиниці продукції в базисному році, грн.

Розраховуємо зміну середньої ціни реалізації в залежності від ринків реалізації (табл. 4). В результаті проведених розрахунків видно, що в господарстві у зв'язку зі зміною структури ринків реалізації озимої пшениці середній рівень ціни за 1 ц знизився – на 0,07 грн.

Таблиця 4

Вплив ринків реалізації продукції на зміну середньої ціни 1 ц озимої пшениці

Ринок реалізації продукції	Обсяг реалізації, ц		Ціна за 1 ц, грн.		Структура, %			Зміна середньої ціни, грн.
	2016	2018	2016	2018	2016	2018	+, -	
Посередники – оптовики	1000	1245	67,4	119,6	55,0	48,9	-6,1	-4,1
Переробні підприємства	693	950	73,2	132,4	38,1	37,3	-0,8	-0,58
Інші канали розподілу	124	352	66,1	125,1	6,8	13,8	7,0	4,62
Всього	1817	2547	68,9	125,7	100,0	100,0	x	-0,07

Першочерговою метою господарства є активний пошук ринків реалізації. В умовах ринкової конкуренції господарство є власником своєї продукції і самостійно визначає канали реалізації, що суттєво впливає на ефективність реалізації продукції (табл. 5).

Таблиця 5

Ефективність реалізації основних видів продукції

Показники	Види продукції	
	озима пшениця	соняшник
Структура каналів реалізації продукції, %		
– посередникам-оптовикам	48,9	57,3
– переробним підприємствам	37,3	40,3
– інші канали реалізації	13,8	2,4
Ціна реалізації, грн./ц	125,7	384,0
Рівень товарності, %	87,4	92,2
Собівартість 1 ц продукції, грн..	129,0	214,6
Прибуток (збиток) від реалізації 1 ц продукції, грн.	-1,36	169,4
Рівень рентабельності (збитковості), %	-2,6	78,9

З даних таблиці 5 видно, що реалізація сільськогосподарської продукції посередникам-оптовикам у господарстві займала найбільшу питому вагу. Дані таблиці 5 свідчать про пряму залежність між рівнем товарності, прибутком і

рівнем рентабельності. Так, виробництво та реалізація озимої пшениці. було для господарства нерентабельним, тому, що за кожен 1 ц реалізованої продукції отримано збиток в розмірі 1,36 грн., а від реалізації соняшника підприємство отримало значні прибутки і рівень рентабельності склав – 78,9%.

Забезпечення вищої ефективності в ринкових умовах можливе за рахунок підвищення врожайності сільськогосподарських культур, відновлення спеціалізованого виробництва, зменшення витрат на виробництво й реалізацію продукції, удосконалення системи реалізації, а внаслідок цього рівня товарності та рентабельності продукції»[6].

Висновки. Результатами проведеного дослідження є виділення основних аспектів забезпечення оцінки економічної ефективності управління розвитком підприємства в контексті його економічної безпеки, до яких можемо віднести конкурентну боротьбу, що притаманна ринковому типу, а саме змушення підприємства шукати шляхи «виживання», які забезпечуватимуть прибутковість їх діяльності. Провідним місцем серед них є завоювання широкої мережі постійних платоспроможних надійних клієнтів, вдалі дії команди менеджерів, і найголовніше – активно діюча система реалізації. Управління економічною безпекою компанії базується на своєчасній якісній оцінці ступеня безпеки економіки. Створення системи оцінки управління економічною безпекою на підприємстві з урахуванням адаптивного характеру їх розвитку ми маємо намір присвятити додаткові дослідження.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, практика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с.
2. Ареф'єва О. В. Особливості формування економічного потенціалу підприємств із позицій економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, С. Г. Мізюк, М.Д. Ращепкін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – Вип. 22(1). – С. 5–9.
3. Данілова Е. І. Порівняльний аналіз методик оцінювання економічної безпеки підприємств / Е.І. Данілова. Підприємництво та інновації. – 2019. – №7. – С. 13–19.
4. Зубко Т. Л. Методика визначення економічної безпеки підприємства / Т. Л. Зубко // *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* – 2016. – № 2. – С. 69–76.
5. Крупська Л. П., Тимченко І. Є., Чорна. Т. І. Економіка (профільний рівень) : підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. Освіти. Харків «Ранок», 2018. 240 с. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/krypska-economy-10-class-2018-profilelevel/11.php>.
6. Савенко Н.В. Економічна сутність ефективності виробництва підприємства і аналіз підходів до її визначення. Інноваційна економіка. 2009. № 2. С. 153–162.

References:

1. Andriychuk V.H. (2005) *Efektivnist' diyal'nosti ahrarnykh pidpryyemstv: teoriya, metodyka, praktyka, analiz: monohrafiya.* [The efficiency of agricultural enterprises: theory, methodology, practice, analysis: a monograph.] Kyiv: KNEU, 292 p.

2. O. V. Arefieva (2018) Osoblyvosti formuvannia ekonomichnoho potentsialu pidpriemstv iz pozytsiy ekonomichnoi bezpeky. [Peculiarities of formation of the economic potential of enterprises from the standpoint of economic security] O. V. Arefieva, S. G. Mizyuk, M.D. Rashchepkin// Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy. Issue 22(1). pp. 5–9.

3. Danilova, E. I. (2019). Porivnialnyy analiz metodyk otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Comparative analysis of methods of assessing the economic security of enterprises], Entrepreneurship and innovation N (7), pp. 13–19. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/7.2> .

4. Zubko, T.L. (2016). Metodyka vyznachennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Methodology for determining the economic security of an enterprise]. Economics. Management. Business., N(2), P.69-76.

5. Krups'ka L. P., Tymchenko I. YE., Chorna. T. I. (2018) Ekonomika (profil'nyy riven'): pidruch. dlya 10 kl. zakl. zahal. sered. Osvity. [Economics (profile level): textbook. for 10 classes. lock total. among] Kharkiv «Ranok»,... URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/krypska-economy-10-class-2018-profile-level/11.php>.

6. Savenko N.V. (2009) Ekonomichna sutnist' efektyvnosti vyrobnytstva pidpryyemstva i analiz pidkhodiv do yiyivyznachennya [Economic essence of enterprise production efficiency and analysis of approaches to its determination] Innovatsiyna ekonomika.. № 2. S. 153–162. Innovative economy. 2009. № 2. P. 153–162.